

Seznam příloh

Příloha 1 – informovaný souhlas pro rodiče žáků

Příloha 2 – záznam z pozorování v rámci předvýzkumu (hodina zaměřená na zavedení pravidel)

Příloha 3 – znění otázek dotazníku s možnostmi odpovědí

Příloha 4 – přepis polostrukturovaných rozhovorů

Příloha č. 1 – informovaný souhlas pro rodiče žáků

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Milí rodiče, obracím se na vás s prosbou, zda by bylo možné realizovat krátký rozhovor s Vaším dítětem pro účely mé diplomové práce. Jsem studentkou oboru Učitelství pro první stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě UK.

Ve své diplomové práci se věnuji konkrétně pravidlům třídy a zkoumám přístupy učitelů prvního stupně ke tvorbě a prosazování těchto pravidel. Ráda bych výzkumnou část práce obohatila o pohledy, názory a myšlenky dětí. Výzkum proběhne formou krátkého rozhovoru a popovídání o tom, jak žák pravidlům třídy rozumí. Tento rozhovor by neměl trvat déle než 10 minut.

Získaná data budou použita výhradně pro účely výzkumu a v diplomové práci bude zajištěna anonymita dětí. Pro uskutečnění výzkumu je nutný souhlas rodičů, proto Vás prosím o vyjádření souhlasu s účastí Vašeho dítěte při výzkumu (viz další strana).

Moc děkuji, Jana Rožánková

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Souhlas zákonného zástupce s pořízením a zpracováním audiozáznamu

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a pořízení audionahrávky s mým dítětem ..... (jméno dítěte) a jeho účastí na výzkumu prováděného v rámci diplomové práce Jany Rožánkové na téma „Práce třídního učitele s pravidly na 1. stupni ZŠ“.

Souhlasím s využitím tohoto audiozáznamu pro studijní a výzkumné účely diplomové práce, kterými se rozumí jejich odborná analýza a prezentace. Současně bude zachována anonymita dítěte, tj. během analýzy, při zpracování výzkumných dat i při jejich prezentaci nebude uvedeno jméno mého dítěte.

V ..... dne .....

Podpis: .....

Příloha č. 2 – záznam z pozorování v rámci předvýzkumu

Charakteristika třídy I.A: Paní učitelka s 25letou praxí. První měsíc školy nebyla přítomná z důvodu pobytu v lázních, ve třídě různí suplující učitelé. Děti ještě nemají jasná pravidla, zvykají si na školní režim, přímo o pravidlech se s paní učitelkou ještě nebavily.

K zaznamenání průběhu hodiny a promluv učitele i žáků jsou pro přehlednost uvedena pouze počáteční písmena (U-učitel/Ž-žáci). Jednotlivé promluvy jsou zapsány kurzívou, komentáře pozorujícího jsou bez kurzívy. Vyvozená pravidla jsou tučně zvýrazněna.

Záznam z hodiny – popis tvorby pravidel

Popis situace: Žáci se přemístí na koberec. Paní učitelka moderuje/ vysvětluje a zapisuje na papír, žáci říkají své nápady.

U: *Popovídáme si o tom, co bychom ve škole měli/ neměli dělat.*

U + Ž: *Slovíčka, která potřebujeme – **Děkuji, prosím, omlouvám se** = „kouzelná slovíčka“*

U: ***Hlásíme se o slovo. Když mluvíme, mluví jen jeden a ostatní ho poslouchají.*** – uvedení příkladu/ situace, která ve třídě již nastala – když jsme se učili písmenko M, někdo neposlouchal a musel se znovu ptát → důvodem tedy je, že budu vědět, co mám dělat

Ž: ***Nekřičíme.*** U: *Když jsme na hřišti nebo se radujeme z nějakého dárku, je to v pořádku.*

Ž: *Nestrkáme se.* U: *Co to znamená?* – uvede další příklady – Netaháme se za vlasy. Nekopeme do sebe. → ***Neubližujeme si***

Ž: *Nelžeme.* U: ***Vždy je dobré se přiznat, když něco provedeme.*** → Rada, co mám v dané situaci udělat.

Ž: *Nebereme nůžky.* Ž: *To znamená krádež.* U: *Nebereme si cizí věci jen tak, musíme se zeptat, poprosit spolužáka. Když mi to nebude chtít dát, půjčím si to od někoho jiného. (**mám právo mu to nepůjčit**) + poděkuji, když mi někdo něco půjčí* → U: zobecnění – ***Půjčujeme si věci.***

U: ***Nenadáváme si.***

Ž: *Máme se rádi.* → U: myšlenku ocení a dodá → *Když se máme rádi – tak si nenadáváme, neubližujeme si, chováme se k sobě hezky...*

Příloha č. 3 - znění otázek dotazníku s možnostmi odpovědí

1. *V jakém ročníku aktuálně učíte?*

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

2. *Máte ve třídě stanovená pravidla třídy?*

- Ano
- Ne

3. *Jakým způsobem proběhlo/obvykle probíhá stanovení pravidel ve vaší třídě?*

- Určím všechna pravidla třídy. Žáci nejsou zapojeni do procesu tvorby pravidel.
- Při tvorbě pravidel vycházím z doporučení žáků, ale všechna pravidla jsou stanovena mnou.
- Žáci jsou tvůrci pravidel. Mým úkolem je vést a směřovat diskusi takovým způsobem, aby došlo k zavedení podstatných pravidel.
- Kombinuji výše uvedené metody.

4. *Máte pravidla třídy vyvěšená ve třídě?*

- Ano
- Ne

5. *Kdy pravidla stanovíte?*

- Preventivně na začátku školního roku.
- V reakci na problémovou situaci nebo rušivé chování.
- Kombinuji výše uvedené možnosti.

6. ***Jaká pravidla třídy vnímáte jako nejpodstatnější?*** (u této otázky je možné změnit pořadí podle preferencí respondenta)

1. Pravidla bezpečnostní - např. "neběháme, svačíme v lavici"
2. Pravidla zajišťující prostředí vhodné k učení - např. "hlásíme se, nevykřikujeme, nasloucháme si, nerušíme se"
3. Pravidla chování umožňující společné soužití - např. "pomáháme si, chováme se k sobě pěkně, jsme k sobě hodní, ohleduplní"
4. Pravidla související s přístupem k učení - např. "jsem připraven/a na hodinu, dělám domácí úkoly, plním své povinnosti"

7. ***„V průběhu školního roku pravidla vhodného chování ve třídě...“***

- připomínám preventivně (během třídnických hodin, ranního kruhu atd.)
- připomínám ve chvíli, kdy žáci pravidlo poruší
- kombinuji výše uvedené způsoby připomínání pravidel
- pravidla nepřipomínám

8. ***Dodržování pravidel odměňuji nebo oceňuji:***

- velmi často
- často
- někdy
- zřídka
- nikdy

9. ***Při porušení pravidla reaguji:***

- velmi často
- často
- někdy
- zřídka
- nikdy

10. Ve třídě nastane situace, kdy chceme ocenit chování žáka, který se rozdělil s kamarádem. Jaké vyjádření v tento moment použijete?

- „Ty jsi tak hodný, že jsi se rozdělil.“
- „Vidím, že jsi se rozdělil se spolužákem a on si moc pochutnal.“
- Jiná

11. Ve třídě nastane situace, kdy chceme upozornit na porušení pravidla. Jakým způsobem zareagujete?

- Pojmenujete si, jaké pravidlo žák porušil a zapojíte ho do řešení situace.
- Pojmenujete si, jaké pravidlo žák porušil a následně mu udělíte trest.
- Jiná

12. Považujete pravidla třídy za účinný nástroj pozitivně ovlivňující kázeň a celkové klima třídy?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

13. Následující strategie umožňují předcházet nežádoucímu chování. Jaké vnímáte jako nejfunkčnější? (je možné změnit pořadí podle preferencí respondenta)

1. sledování žáků
2. procházení učebny
3. povzbuzování žáků
4. změna tempa nebo činnosti
5. přesazení žáků
6. komunitní (ranní) kruh
7. třídnická hodina
8. osobnostní a sociální výchova
9. dramatická výchova

Příloha č. 4 – přepis polostrukturovaných rozhovorů

Rozhovor s žáky druhého ročníku

Použitá symbolika: T-tazatel, Ž-žáci

T: Já bych se Vás nejdříve chtěla zeptat, jestli ve třídě máte nějaká pravidla.

Ž: Určitě máme. Máme nějaká pravidla. Máme pravidla neběhat o přestávce. A neprát se a nechodit k tatamům. Neřvat po celý chodbě a nemluvit sprostě. Určitě poslouchat učitelku. Nevyrušovat. Nebýt na telefonech. Jojo, nesmíme být na telefonech a nevolat třeba na chytrých hodinkách. Musíme mít vyplé všechny volací přístroje, aby nám nikdo nevolal. A nesmíme hrát na mobilu a na tabletu a takhle. Druhej stupeň už může na mobilech, ale taky omezeně. Nemůže si prostě listovat o hodně na mobilu. A taky nemůžeme při testech opisovat. Nemůžeme při hodině a při diktátech opisovat.

T: To je docela hodně pravidel, že?

Ž: Je jich hodně.

T: A proč děti ty pravidla máte?

Ž: Aby se nám něco nestalo a takhle.

T: A proč je třeba to pravidlo, že nesmíte být na mobilech?

Ž: Protože bysme se nesoustředili na učení podle mě. Ano, ano. A měli bysme při učení v hlavě jenom samou hru. A jakoby kdybysme se učili a hráli na telefonu a dala by nám paní učitelka otázku, tak bysme řekli: Co? A ona by viděla, že hrajeme na telefonu a šli bysme do ředitelny.

T: Aha, aha.

Ž: Prostě nesoustředili bysme se na učení.

T: Dobře, takže byste se potom nemohli soustředit na učení. Proč máte třeba to pravidlo neopisuj?

Ž: Abychom se něco naučili. Ne, protože když děti to neumí, tak se to maj naučit, a ne opisovat od toho druhýho, protože ten druhej to taky může mít špatně. A když to opišeme, tak máme chybu úplně zbytečně. Ale třeba mně se stalo, když moje kamarádka opisovala, tak pak když jsem to odevzdala, tak paní učitelka to poznala. Ještě máme to pravidlo neběhat.

T: Pojd'me se ještě podívat, proč máte v pravidlech, že nesmíte běhat.

Ž: Abychom se nezranili nebo někoho jiného nesrazili. Mně se stalo, že když jsem běhal o přestávce, tak už jsem jednou spadl na to kovový na čelo a zranil jsem se.

T: Takže už víš, proč je to pravidlo důležité.

Ž: Nebo třeba i neběhat v jídelně. Jeden kluk takhle srazil holčičku s tácem. Jo on sletěl. Nebyl to náhodou Lukáš? Asi jo. Nebo tam může být vylitý pití a můžeme uklouznout. Nebo ještě, že ve frontě na oběd se nestrkáme. Mně se jednou stalo, že Viky do mě strčila a měl jsem krvavý obočí. A taky u nás v družině platí pravidlo, že první jdou děvčata a chlapci jsou poslední.

T: Aha, to je zajímavý.

Ž: Protože kluci udělají hop hop hop a už jdou. Ale já takhle nechvátám, jako ostatní kluci.

T: Dobře, teď už jsme si teda pověděli, proč ta pravidla máte. Říkali jste, abyste se nezranili, soustředili se na učení. Je ještě nějaký důvod?

Ž: To je asi všechno. Jo, asi jo.

T: Dobře. Teď by mě zajímalo, co se stane, když někdo to pravidlo poruší, co by podle vás mělo následovat?

Ž: Mohl by jít do ředitelny nebo něco takovýho. Možná by mohl dostat pětku za chování. Učitelskou důtku. Zraní se. A tu důtku asi, poznámku. To je hodně věcí, co by se mohlo udělat.

T: Tak pojd'me si říct konkrétní pravidlo. Třeba, že nějaké dítě pořád ruší ostatní děti při hodině.

Ž: To dělá náš kamarád. Lukáš. Jojo, to dělá.

T: Co myslíte, mělo by se něco udělat?

Ž: Ano (ostatní přikyvuji a shodují se na tom, že ano). Poznámka. Jednou už šel Lukáš, no čtyřikrát už šel do ředitelny. Protože jeden spolužačka ukradl peníze.

Ž: Já ho mám ale docela ráda, on je dobrej kamarád.

Ž: No ale je mu to jedno, on ty pravidla ve škole vůbec neřeší, jemu jsou jedno jakoby. Ale jinak je dobrej kamarád.

T: Co teda paní učitelka udělá, když někdo pravidlo poruší?

Ž: Tak když někdo vyrušuje, paní učitelka řekne, ať to nedělá. Ale třeba když jsou to sprostý slova jo. Třeba ten náš spolužák Lukáš... (žáci se rozpovídají o problémovém chování spolužáka)

T: Dobře. A co myslíte děti, je to dobrý teda řešit, že si to vysvětlíme nebo dát nějakou tu důtku?

Ž: No, ředitelská důtku. No, podle mě vysvětlit. My nedáváme moc ty důtky, on šel do ředitelny, protože se to nenačil, kradl, bral dobrý kartičky a takový... (žáci dále komentují chování problémového žáka) Ale u velkého porušení to chce tu důtku už, když to nešlo vysvětlit.

Já ještě můžu říct jinej případ. Ten Lukáš on křičel. My jsme mu řekli, ať to nedělá, ale on toho nenechával, začal házet tužky, pravítka, nůžky. Když jsme mu to hodili zpátky na lavici, tak po mně vystartoval! A chytl mě za krk, měl jsem to tam celý červený.

Protože v jedné třídě jeden kluk házel tužky a píchl tou tužkou jednu holku.

Jo, on jí tím vypíchl oko a jela pro něj záchranka

To byly osmáci ne?

A když by to nešlo řešit slovně, tak se to nemá řešit násilím, ale zvýšením hlasem.

Ale když už po tobě jde a třeba tě málem uškrtí, tak třeba můžeš použít násilí.

Jako obranu.

Na mě jednou vystartoval Matyáš a... (děti komentují nevhodné chování žáka)

T: Děti, a ještě jsem se chtěla zeptat, když se vám ta pravidla daří dodržovat, oceňuje to nějaká paní učitelka?

Ž: Jo, dá nám pochvalu. Nebo bonbóny.

Ž. No, to zase ne, my to většinou dodržíme.

Ž. Většinou naše třída řve o přestávce jo, ale z toho není poznámka. To nám paní učitelka prostě řekne, ať toho necháme a ať jsme potichu no.

T: A myslíte si, že by za to měly být odměny za to dodržování pravidel?

Ž. Ne, ne, měly bysme i tak dodržovat ta pravidla.

T. Co myslíte ostatní?

Ž. Jo, měli bychom je prostě dodržovat stejně.

T. Dobře děti. Ještě jsem se chtěla zeptat, jestli jste rádi, že ta pravidla jsou, nebo byste zvládli být bez nich?

Ž: Ne, nezvládli. To by nešlo, každej by běhal třeba s telefonem v ruce, narazil by do vás zlomil by vám ruku. A bez pravidel by to nešlo.

T. Dobře, co myslíš ty?

Ž: I devátáci musí dodržovat školní řád a pravidla.

T: I učitelé musí dodržovat školní řád a pravidla. Dobře děti, vidím, že všichni kývete hlavou. Je někdo, kdo si myslí, že by to bez pravidel šlo?

Ž: (kývají hlavou)

Rozhovor s žáky pátého ročníku

Použitá symbolika: T-tazatel, Ž-žáci

T: Nejprve bych se vás chtěla zeptat, jestli máte nějaká pravidla třídy.

Petr: Že nesmíme mít telefony o přestávkách.

T: Máte ještě nějaká další pravidla? Ta, která by měla být dodržována během hodiny.

Beáta: Musíme se hlásit.

Anna: Jo a nesmíme vyrušovat.

T: Ještě nějaké? Nebo i k té přestávce?

Tamara: No nesmíme rvát, pobíhat po třídě.

Petr: A na chodbách nesmíme běhat. (ostatní souhlasí)

T: Proč ty pravidla jsou? Proč je máte?

Beáta: Abychom třeba když bysme běželi, tak třeba abysme se nesrazili a něco se nám nestalo.

T: Dobře, a proč třeba máte to pravidlo, že se musíte hlásit a nevyrušovat. Proč ho máte?

Tamara: Abysme se nepřekřikovali.

T: A proč to pravidlo máte? Co by se dělo, když byste se překřikovali?

Beáta: Protože bysme se navzájem neslyšeli.

Anna: Jojo, vůbec.

T: Jaké pravidlo z těch pravidel, které máte ve třídě vnímáte jako nejdůležitější?

Anna: Nemůžeme se prát o přestávkách a nemůžeme dělat žádný jako věci. Prostě nebezpečný.

Petr: Jo a že ještě nemůžeme lhát paní učitelce.

Beáta: Já bych asi řekla, že to nejdůležitější pravidlo je pro mě asi, že se hlásíme. Protože si neumím představit, jak bysme se překřikovali a vůbec bysme se neslyšeli. To by bylo...

T: Jasně, to by se asi moc nedalo učit, když by byl pořád hluk a vůbec byste se neslyšeli, co kdo říká. Rozumím. Dokázali byste si představit, že by ta pravidla nebyla?

Ž: Ne.

T: Ted mě ještě zajímá, co se stane, když někdo to pravidlo poruší ve třídě.

Petr: Paní učitelka mu dá poznámku.

Beáta: No, buď mu paní učitelka dá poznámku, když je to nějaký malý přerušení toho pravidla. Ale když udělá něco velkého, tak mu dá napomenutí.

T: Aha, takže poznámka do žákovské nebo pak to napomenutí...

Tamara: No třeba třídního učitele nebo tak.

T: A myslíte si, že by měli být za ta porušení pravidel nějaké tresty? Tím myslím i tu důtku nebo nějaký úkol navíc za to, že někdo opakovaně vyrušuje nebo něco podobného.

Petr: No my máme takový, když vyrušujeme, že máme napsat padesátkrát, že nebudeme vyrušovat.

T: A myslíte si, že to pomáhá? Že už pak ten žák nevyrušuje.

Ž: Jojo, pomáhá.

T: A když je třeba ve třídě hluk, tak reaguje na to nějak paní učitelka?

Beáta: No, jak kdy. Třeba když je hluk o přestávce a křičím, tak on je vždycky nějaký dozor na chodbě a přijde nám vynadat, abysme už nekřičeli.

Tamara: A paní učitelka je v tom kabinetě.

T: A když se vám daří ta pravidla dodržovat, oceňuje to nebo odměňuje paní učitelka

Tamara: No, dává nám červený puntíky. Když se něco poruší, tak nám dá černej puntík. A když pracujeme třeba při hodině, tak máme červeněj.

Petr: A když máme pět černých, třeba, když si pět věcí zapomeneme, tak máme poznámku.

T: Aha, že se to pak takhle nasčítá. Myslíte si, že by za to dodržování měli být nějaké odměny?

Beáta: No asi ne, mně to přijde, jakože bysme to měli dodržovat bez toho, aniž by měli být nějaký pravidla. (ostatní souhlasí)

T: To bylo asi to hlavní, na co jsem se chtěla zeptat. Je ještě něco, co byste k těm pravidlům chtěli zmínit nebo se zeptat?

Beáta: No já bych chtěla říct, že u nás ve třídě se ty pravidla třídy moc nedodržují.

Tamara: Jo o těch přestávkách.

Beáta: No že je dost dětí porušujou.

Anna: Hlavně kluci.

T: A co to je za porušování?

Anna a Beáta: No oni se hodně perou, křičí a někdy běhají po třídě.

Petr: No, to je pravda, ale já to tolik nedělám.

T: A co s tím? Ruší vás to? Co by s tím šlo dělat?

Tamara: Já bych chtěla, aby učitelka byla ve třídě.

Anna: Jako o přestávkách.

Beáta: Protože, když tam paní učitelka je, tak to tolik nedělají.

T: Aha, to by tedy asi pomohlo. Ještě mě napadá, že v některých třídách se určí nějaký strážce pravidel, který má dohled nad tím dodržováním. Když by se někdo takový určil, kdo by hlídal ta pravidla? Myslíte si, že to by to fungovalo nebo je potřeba té paní učitelky?

Petr a Anna: To asi ne.

Beáta: Spíš to chce toho dospělého. Když bych to byla třeba já, tak no, mě by vůbec prostě nevnímali.

T: Dobře. Máte ještě něco, co byste chtěli zmínit, co tu nezaznělo v souvislosti s pravidly?

Žáci se shodují, že nejspíš už ne.